Jurisprudentie

Jurisprudentieoverzicht

Mr. E.M.A. van Amersfoort*

Maart 2014

Zuivere aanvaarding ex artikel 4:192 BW

- *Rb. Midden-Nederland 26 maart 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:7545*

Erflater is in 2011 overleden. Erflater heeft in 2002 een uiterste wil gemaakt, waarin een ouderlijke boedelverdeling OBV is opgenomen. In 2009 heeft erflater zijn uiterste wil gewijzigd en bepaald dat kind D ‘nooit meer uit mijn nalatenschap zal verkrijgen dan ter waarde van zijn legitieme portie’. In geschil is of echtgenote B, kind C en kind D de aan erflater verstrekte geldlening moeten aflossen.

Bij een OBV zijn alle erfgenamen aansprakelijk voor de schulden van de nalatenschap en zijn zij ook gehouden tot de betaling daarvan. Dat erflater in zijn testament heeft opgenomen dat B de verplichting heeft tot het voldoen van de schulden, doet hieraan niet af, omdat deze bepaling alleen de onderlinge draagplicht tussen de erfgenamen regelt.

Voor de vraag of B, C en D aansprakelijk zijn voor de schulden van de nalatenschap, is van belang of zij de nalatenschap zuiver hebben aanvaard. De rechtbank oordeelt dat D niet aansprakelijk is, omdat D in de legitieme is gesteld en een legitimaris onder het nieuwe erfrecht geen erfgenaam meer is. Vervolgens oordeelt de rechtbank dat B en C wel aansprakelijk zijn voor de schulden, omdat zij de nalatenschap op grond van artikel 4:192 van het Burgerlijk Wetboek (BW) door hun gedragingen zuiver hebben aanvaard. B heeft als heer en meester over (een goed van) de nalatenschap beschikt, doordat zij het horloge van erflater aan iemand heeft aangeboden. Dat dit aanbod niet is aanvaard, doet daaraan niet af. Voor C geldt dat hij in deze procedure in de

hoedanigheid van erfgenaam is verschenen en inhoudelijk verweer heeft gevoerd, zonder dat hij daaraan voorafgaand een verklaring van beneficiaire aanvaarding ter griffie van de rechtbank heeft afgelegd (art. 4:191 BW). Het opnemen van de wens tot beneficiaire aanvaarding in de conclusie van antwoord wordt niet aangemerkt als een verklaring van beneficiaire aanvaarding als bedoeld in artikel 4:191 BW.

Februari 2015

Wilsbekwaamheid erflaatster

- *Rb. Den Haag 11 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:3551*

Erflaatster heeft in 2005 A, die op dat moment al dertig jaar haar onderbuurman is, benoemd tot executeur en heeft 20 procent van haar nalatenschap aan hem gelegateerd. Bovendien heeft erflaatster na een tijdelijke opname in het ziekenhuis aan A een bancaire volmacht gegeven om haar bankzaken te verzorgen. In 2007 bekommen onder meer C en D – leden van de Vereniging van Eigenaren waarvan erflaatster en A lid zijn – zich over het vermogen van erflaatster en spreken jegens erflaatster hun wantrouwen uit over de bedoelingen van A. Dit heeft de vertrouwensrelatie tussen erflaatster en A dusdanig verstoord dat erflaatster de volmacht aan A intrekt. Kort daarna wordt het vermogen van erflaatster onder bewind gesteld en wordt een mentorschap ten behoeve van erflaatster ingesteld. Als erflaatster in 2007 is verhuisd naar een verzorgingstehuis, benadert zij ook de notaris om haar testament te wijzigen. Zij herroept het legaat aan A en zijn benoeming tot executeur.

A doet een beroep op de nietigheid van de uiterste wilsbeschikking op grond van artikel 3:34 lid 2 BW. Hij stelt dat erflaatster wilsonbekwaam was op het moment van testen in 2007. De rechtbank wijst de vordering af. De door A aangevoerde feiten en omstandigheden tonen onvoldoende aan dat erflaatster wilsonbekwaam was. Dat erflaatster zich kennelijk – waarschijnlijk ten

115

* Rubriek verzorgd door Netwerk Notarissen onder verantwoordelijkheid van de hoofdredactie.

onrechte – door C en D heeft laten beïnvloeden, heeft nadelig uitgepakt voor A, maar dergelijk wantrouwen duidt niet (voldoende) op de wilsonbekwaamheid van erflaatster.

April 2015

Verzoek opheffing vereffening ex artikel 4:209 BW

• *Hof Den Haag 8 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:1032*

Een vereffenaar of een belanghebbende kan de opheffing van de vereffening verzoeken op grond van artikel 4:209 lid 1 BW. Het hof oordeelt dat schuldeisers niet behoren tot de kring van personen die bij een verzoek tot opheffing van een vereffening moeten worden gehoord of behoorlijk opgeroepen (art. 4:209 lid 1 BW). Op hun verzoek worden alleen gehoord de verzoeker, de erfgenamen, de vereffenaars en de boedelnotaris.

Aanwijzingen kantonrechter ex artikel 4:210 BW

• *Rb. Midden-Nederland 21 april 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:2792*

Notaris X is door de rechtbank benoemd tot vereffenaar van een nalatenschap. In de Verenigde Staten heeft A een vordering ingesteld tot veroordeling van de nalatenschap tot het betalen van een schadevergoeding van ruim \$ 2 miljoen, omdat volgens A erflater misbruik heeft gemaakt van de algehele Nederlandse volmacht die hij aan erflater had verleend.

X verzoekt de kantonrechter om een aanwijzing te geven ex artikel 4:210 lid 1 BW over de vraag of X verweer moet voeren tegen de vordering van A. De kantonrechter oordeelt dat er sprake is van een gegronde reden voor het geven van aanwijzingen (art. 4:210 BW), omdat de toewijzing van de vordering van A grote gevolgen heeft voor de nalatenschap en aan het voeren van verweer substantiële kosten zijn verbonden die ten laste van de nalatenschap komen. De kantonrechter overweegt dat het niet voeren van verweer in beginsel ertoe leidt dat de vordering van A wordt toegewezen. Daarom geeft de kantonrechter de aanwijzing dat X verweer moet voeren tegen de vordering. Het is aan X om in overleg met de advocaat te bepalen op welke wijze verweer wordt gevoerd.

X vraagt ook om een aanwijzing over het voornemen om geen aansprakelijkheidsprocedure te starten tegen de echtgenote van A, eventueel samen met de andere erfgenamen, voor het onrechtmatig handelen als executeur/vereffenaar van de nalatenschap. De kantonrechter overweegt dat deze keuze haar juist lijkt, gezien de kosten van juridische bijstand, de onduidelijkheid over de eventuele aansprakelijkheid van de voormalige executeurs/vereffenaars en het feit dat het primaire verweer zal zijn dat de rechter in de Verenigde Staten onbevoegd is.

Verzoek tot uitoefening bevoegdheden vereffenaars bij onbekende erfgenamen

• *Rb. Midden-Nederland 24 april 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:2971*

Erflaatster heeft geen uiterste wil gemaakt. De thans opgespoorde erfgenamen hebben de nalatenschap beneficiair aanvaard. Dit betekent dat op grond van artikel 4:195 lid 1 BW alle erfgenamen gezamenlijk vereffenaar zijn. Het is echter niet duidelijk of alle erfgenamen al zijn opgespoord. Daarom verzoeken de bekende erfgenamen de kantonrechter of zij hun bevoegdheden als vereffenaar gezamenlijk mogen uitoefenen op grond van artikel 4:198 BW, zodat zij de schuldeisers kunnen voldoen. Nu kunnen de erfgenamen de schulden van de nalatenschap niet voldoen, omdat zij geen toegang hebben tot de rekeningen.

De kantonrechter wijst het verzoek toe met de overweging dat toewijzing van dit verzoek in het belang van de schuldeisers is. De vereffening van een nalatenschap heeft tot doel de positie van de schuldeisers te waarborgen. Het alternatief is dat de rechtbank een vereffenaar benoemt, maar dit leidt tot hogere kosten. Er is volgens de kantonrechter geen reden om te oordelen dat de schuldeisers de daaraan verbonden bescherming nodig hebben. Daarbij heeft de notaris voldoende onderzoek naar de erfgenamen gedaan, zodat dit toewijzing van het verzoek niet in de weg staat.

Uitleg testament

• *Rb. Amsterdam 29 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:2401*

Erflater heeft in zijn testament een ouderlijke boedelverdeling OBV opgenomen. Erflater heeft daarbij bepaald dat zijn echtgenote X het recht heeft de OBV geheel of gedeeltelijk niet te aanvaarden. Dit dient zij binnen acht maanden na overlijden kenbaar te maken bij notariële akte. Als gebruik wordt gemaakt van deze ‘tenzij-clausule’, dan komt X het legaat toe van vruchtgebruik over het gedeelte van zijn nalatenschap dat niet door haar in eigendom wordt verkregen. X heeft binnen acht maanden gekozen voor het recht van vruchtgebruik van de gehele nalatenschap, maar deze keuze is niet vastgelegd in een notariële akte. De overige erfgenamen hebben een jaar later meegewerkt aan de totstandkoming van de akte waarin de keuze voor het legaat is neergelegd.

Thans is onder meer in geschil de vraag of het vruchtgebruik van X rechtsgeldig is gevestigd, omdat X haar keuze niet binnen acht maanden in een notariële akte heeft vastgelegd en omdat X de verwerping van de nalatenschap niet heeft ingeschreven in het boedelregister (art. 4:191 lid 1 BW). De rechtbank oordeelt dat het niet inschrijven van de verwerping van de nalatenschap in het boedelregister het aanvaarden van het legaat niet in de weg staat. De bepaling over de wijze van het doen van de keuze is volgens de rechtbank een kwestie van uitleg (art. 4:46 BW). Het legaat strekt ter voldoening aan een natuurlijke verbintenis. De termijn die in de uiterste wil is opgenomen, vormt volgens de rechtbank alleen een aansporingstermijn voor X om een keuze te maken en het vastleggen daarvan in een notariële akte is slechts een instructie ter wille van de duidelijkheid. Deze bepaling vormt geen afzonderlijke verplichting, die bij niet-nakoming moet leiden tot verval van rechten. Anders wordt afbreuk gedaan aan de wil van erflaatster.

ter en wordt de voldoening aan de natuurlijke verbintenis niet gerealiseerd.

Mei 2015

Verzoek tot opheffing en wijziging legaat ex artikel 4:123 BW

• *Rb. Amsterdam 6 mei 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:2337*

Erflaatster heeft A, B en C tot erfgenaam benoemd, ieder voor een derde deel. A is daarnaast executeur. De erfgenamen hebben de nalatenschap zuiver aanvaard. Verder heeft erflaatster aan twee stichtingen totaal 30 procent van het saldo van haar nalatenschap gelegateerd. Vaststaat dat de executeur de legaten aan beide stichtingen niet volledig heeft uitgekeerd voordat hij vermogen uit de nalatenschap aan B en C ter beschikking heeft gesteld.

Thans vorderen de stichtingen een verklaring voor recht dat zowel A als B en C met hun gehele vermogen aansprakelijk zijn voor de afgifte van ieder een derde deel van de legaten. B en C stellen dat zij in het geheel niet op de hoogte waren dat de executeur de legaten nog niet had uitgekeerd en verzoeken de rechtbank om de legaten op grond van artikel 4:123 BW op te heffen dan wel te wijzigen. De rechtbank overweegt dat een legaat op grond van artikel 4:117 BW in beginsel ten laste van de gezamenlijke erfgenamen komt. De zuivere aanvaarding leidt ertoe dat de stichtingen hun legaat kunnen verhalen op de goederen van de nalatenschap van erflaatster (art. 4:184 lid 1 BW) en naar evenredigheid op het eigen vermogen van de erfgenamen (art. 4:184 lid 2 BW). Dat de executeur zijn taken niet op juiste wijze heeft volbracht en B en C niet op de hoogte waren van het feit dat de executeur de legaten nog niet had uitbetaald, is volgens de rechtbank onvoldoende om het legaat op te heffen dan wel te wijzigen ex artikel 4:123 BW. Dat B en C het vermogen afkomstig uit de nalatenschap inmiddels grotendeels hebben geconsumeerd, komt voor hun eigen rekening en risico en wordt eveneens niet aangemerkt als een omstandigheid als bedoeld in artikel 4:123 BW. Dit betekent dat de rechtbank het verzoek tot opheffing of wijziging van de legaten afwijst. B en C zijn ieder gehouden om de legaten naar evenredigheid van hun erfdeel te voldoen uit de nalatenschap dan wel hun eigen vermogen.

Volgens de rechtbank komen de betalingen die A – in de periode dat hij nog executeur was – aan de stichtingen heeft gedaan naar evenredigheid in mindering op de bedragen die B en C aan de stichtingen zijn verschuldigd. De betalingen die hij heeft gedaan nadat hij was ontslagen als executeur, komen alleen in mindering op het bedrag dat A als erfgenaam aan de stichtingen is verschuldigd.

Ten slotte wijst de rechtbank het verzoek van B en C om op grond van artikel 4:5 BW het verschuldigde bedrag in termijnen te mogen betalen af. De rechtbank overweegt dat de legaten al vijf jaar opeisbaar zijn en dat het grotendeels consumeren van de uitkeringen voor eigen rekening en risico van B en C komt. Volgens de

rechtbank is er daarom geen sprake van gewichtige redenen als bedoeld in artikel 4:5 BW.

Uitleg opeisbaarheidsclausule

• *Hof Arnhem-Leeuwarden 19 mei 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:3549*

In de uiterste wil van erflater, opgesteld in 2009, is opgenomen dat de vorderingen van de kinderen opeisbaar zijn als de echtgenote X ‘ter voorziening in haar levensonderhoud’ aanspraak maakt op een voorziening van overheidswege waarvoor een vermogenstoets wordt gehanteerd. X was ten tijde van het maken van de uiterste wil al opgenomen in een verzorgingstehuis. Sinds 2013 moet X voor deze AWBZ-zorg een eigen bijdrage voldoen, die is gebaseerd op haar vermogen. De bewindvoerder heeft de kantonrechter verzocht om een machtiging te verlenen tot het uitkeren van de vorderingen van de kinderen, maar dit verzoek is afgewezen.

In hoger beroep oordeelt het hof dat – gelet op de verhoudingen die erflater wilde regelen en de omstandigheden waaronder de uiterste wil is gemaakt (art. 4:46 BW) – de opeisbaarheidsclausule beoogt te regelen dat de vorderingen van de kinderen ook opeisbaar zijn als X ‘ter voorziening in de kosten van verzorging en verpleging’ aanspraak maakt op een voorziening van overheidswege waarvoor een vermogenstoets wordt gehanteerd. Een belangrijke omstandigheid is dat X ten tijde van het maken van de uiterste wil al was opgenomen in het verzorgingstehuis. Verder acht het hof van belang dat de notaris een standaardmodel van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie KNB heeft gebruikt en dat dit model inmiddels is aangepast, in die zin dat de vorderingen opeisbaar worden als inkomenstoetsen en vermogenstoetsen worden gehanteerd.

Zuivere aanvaarding nalatenschap ex artikel 4:192 lid 1 BW

• *HR 22 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1284*

In geschil is of de erfgenamen de nalatenschap van erflaatster zuiver hebben aanvaard doordat zij (met hun partners) op de dag van erflaatsters overlijden een maaltijd hebben genuttigd betaald uit de nalatenschap. De Hoge Raad stelt voorop dat een erfgenaam die zich ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaam gedraagt, de nalatenschap op grond van artikel 4:192 lid 1 BW zuiver aanvaardt, tenzij hij zijn keuze voor beneficiaire aanvaarding of verwerping al eerder heeft uitgebracht. Het hangt van de omstandigheden van het geval af of uit de gedragingen van een erfgenaam de bedoeling kan worden afgeleid de nalatenschap te aanvaarden. Zijn er zoals in deze zaak meerdere erfgenamen, dan wordt dit per erfgenaam afzonderlijk beoordeeld (HR 20 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1489).

Onder het huidige artikel 4:192 lid 1 BW geldt nog steeds de regel dat uit handelingen die zien op ‘al hetgeen tot de begrafenis betrekking heeft’ geen stilzwijgende (zuivere) aanvaarding van de nalatenschap mag worden afgeleid. Omdat deze handelingen erop zijn gericht erflaatster een passende uitvaart te bezorgen,

strekken deze naar hun aard niet ertoe ten eigen bate over nalatenschapsgoederen te beschikken. Een overleg op de sterfdatum kan worden gerekend tot handelingen die zijn gericht op het organiseren van een passende uitvaart. Het nuttigen van een gezamenlijke maaltijd tijdens deze voorbereidingen van de uitvaart kan onder omstandigheden vallen onder het maken van redelijke kosten daarvoor. De aangevoerde omstandigheden – te weten dat de zoon de kosten van de maaltijd als executeur heeft voldaan, dat de erfgenamen en hun partners op de sterfdatum van erflater vanuit het huis van erflater de begrafenis en uitvaart hebben geregeld, dat er geen eten of drinken in het huis van erflater was en dat ze te ver van hun eigen huis waren om daar te gaan eten – rechtvaardigen dat de eenvoudige maaltijd tot de kosten van de uitvaart worden gerekend.

Zuivere aanvaarding nalatenschap ex artikel 4:192 lid 1 BW

• *Hof's-Hertogenbosch 26 mei 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:1895*

X doet jegens zijn broers en zus een beroep op zijn legitieme portie in de nalatenschap van vader. Het hof bevestigt de uitspraak van de rechtbank dat X geen beroep kan doen op zijn legitieme portie, omdat hij de nalatenschap reeds zuiver heeft aanvaard op grond van artikel 4:192 lid 1 BW. X heeft na het overlijden van vader een enveloppe met circa € 2500 ontvangen van een mede-erfgenaar met de mededeling dat alle rekeningen waren betaald en dat 'dit over was van de nalatenschap'. Door deze enveloppe te aanvaarden en het geld te houden heeft X zich volgens het hof ondubbelzinnig en zonder voorbehoud als een zuiver aanvaard hebbende erfgenaar gedragen.

Deskundigenonderzoek ter beoordeling wilsbekwaamheid erflater

• *Hof's-Hertogenbosch 26 mei 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:1925*

Erflater heeft in 2008 een uiterste wil gemaakt waarin hij X benoemt tot enig erfgenaar en executeur. In 2009 herroept hij alle eerder opgemaakte uiterste wilsbeschikkingen. Hij benoemt zijn broer en zus (hierna: Y c.s.) ieder voor een gelijk deel tot erfgenaar. Een notaris wordt tot executeur benoemd. Kort daarna wordt een beschermingsbewind ingesteld over het vermogen van erflater.

X is van mening dat de uiterste wil van erflater nietig is ex artikel 3:34 BW vanwege de geestelijke stoornis van erflater. Erflater was 77 jaar oud en op het moment van testen was hij op grond van artikel 60 van de Wet Bijzondere opnemingen psychiatrische ziekenhuizen opgenomen in een verpleegtehuis voor dementerende personen, waar hij verbleef op een gesloten afdeling. Op dat moment ontving hij zorg-zwaartepakket 7, inhoudende beschermd wonen met zeer intensieve zorg. Erflater had dit nodig wegens een psychische aandoening in combinatie met gedragsproblemen als gevolg van een dementieel beeld. Een getuige heeft verklaard dat een zorgpakket 7 altijd ziet op personen met dementie.

De rechtbank oordeelt op grond van het voornoemde dat de in 2009 gemaakte uiterste wil nietig is wegens een geestelijke stoornis van erflater ex artikel 3:34 BW. Het hof is op dezelfde gronden als de rechtbank voorshands van oordeel dat voldoende vaststaat dat erflater in 2009 bij het opmaken van zijn uiterste wil wilsonbekwaam was. Het hof laat Y c.s. echter wel toe tot het leveren van (tegen)bewijs. Het hof wijst daartoe een deskundige aan die eerst advies zal uitbrengen.

Aanwijzing kantonrechter ex artikel 4:210 lid 1 BW

• *Rb. Midden-Nederland 27 mei 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:3719*

De vereffenaars verzoeken de kantonrechter om een aanwijzing ex artikel 4:210 lid 1 BW over de verkoop en levering van een onroerende zaak uit de nalatenschap. De vereffenaars willen de onroerende zaak aan X verkopen tegen een hoger bedrag dan de executiewaarde, maar verschillende schuldeisers hebben bezwaar gemaakt. De kantonrechter wijst het verzoek af en geeft geen aanwijzing. De kantonrechter ziet in dit verzoek geen gegronde reden, omdat de vereffenaars op grond van artikel 4:195 lid 1 jo. artikel 4:215 lid 1 BW bevoegd zijn tot de verkoop en levering van de onroerende zaak.

Juni 2015

Hoogte vorderingen kinderen bij wettelijke verdeling

• *Hof Arnhem-Leeuwarden 2 juni 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:3954*

Deze uitspraak ziet op de hoogte van de vordering van de kinderen jegens de langstlevende in geval van een wettelijke verdeling. Het hof oordeelt dat niet de 'belaste verkrijging' van de kinderen in de zin van de Successiewet 1956 (SW) bepalend is, maar het erfdeel vermindert met de erfbelasting.

Zuivere aanvaarding nalatenschap ex artikel 4:192 lid 1 BW

• *Hof Arnhem-Leeuwarden 9 juni 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:4166*

X is voor een derde deel erfgenaar in de nalatenschap van moeder. Voordat X een verklaring heeft uitgebracht dat hij de nalatenschap van moeder beneficiair wil aanvaarden, verkoopt hij de woning die behoort tot de nalatenschap.

Het hof overweegt dat X zijn mogelijkheid tot beneficiair aanvaarding niet heeft verloren als hij slechts daden van beheer heeft verricht. Voor de invulling van het begrip 'beheer' moet worden gekeken naar artikel 3:170 lid 2 BW. Volgens het hof is de verkoop van de woning niet te beschouwen als een normale exploitatie van de woning als bedoeld in artikel 3:170 lid 2 BW, maar als andere handeling betreffende een gemeenschappelijk goed als bedoeld in artikel 3:170 lid 3 BW. Hieruit volgt dat X zich door de verkoop van de woning heeft gedragen als een ondubbelzinnig en zonder voorbehoud zuiver aanvaard hebbende erfgenaar. De vordering van X voor recht ter verklaring dat hij de nalatenschap van moeder beneficiair heeft aanvaard, wordt afgewezen.

Verzoek tot ontslag executeur ex artikel 4:149 lid 2 BW

• *Rb. Midden-Nederland* 16 juni 2015, *ECLI:NL:RBMNE:2015:4300*

Erflater is onder oud erfrecht overleden. In zijn uiterste wil heeft erflater de kinderen van zijn broer en zus tot zijn enige erfgenamen benoemd en X tot executeur. In 2015 heeft een van de erfgenamen op grond van artikel 4:149 lid 2 BW bij de kantonrechter een verzoek ingediend om X als executeur te ontslaan.

De kantonrechter overweegt dat op grond van artikel 133 van de Overgangswet (Ow) afdeling 4.5.6 BW van toepassing is op de benoeming van X, omdat aan X het recht tot inbezitting van de nalatenschapsgoederen is toegekend. Een executeur kan naar huidig recht worden ontslagen als hij in ernstige mate tekort is geschoten in de vervulling van zijn taken of als van een van de erfgenamen niet kan worden gevegd dat de nalatenschap nog langer wordt beheerd door de executeur. Daarnaast kan een ernstige verstoring in de persoonlijke vertrouwensrelatie tussen een erfgenaam en een executeur door ernstig wantrouwen een gewichtige reden voor ontslag zijn. Het wantrouwen moet van voldoende omvang en gewicht, langdurig aan de gang en niet aanstonds van grond ontbloeit zijn.

De kantonrechter ziet in de door de erfgenaam aangevoerde gronden geen gewichtige reden tot het ontslag van X als executeur. Ten overvloede overweegt de kantonrechter dat erflater in zijn uiterste wil heeft bepaald dat de executeur zal voortduren totdat zijn gehele nalatenschap is afgewikkeld. Deze bepaling – onder oud recht gemaakt – leidt volgens de kantonrechter ertoe dat op grond van artikel 133 Ow X de bevoegdheid heeft ook na het voltooien van zijn werkzaamheden als executeur de goederen van de nalatenschap te beheren zolang de nalatenschap niet is afgewikkeld.

Recht op inzage ex artikel 843a Rv voor erfgenamen van schuldeiser

• *Hof Arnhem-Leeuwarden* 23 juni 2015, *ECLI:NL:GHARL:2015:4554*

Y c.s. zijn de erfgenamen van erflater. Erflater had samen met zijn echtgenote twee geldleningen bij zijn broer B afgesloten. X c.s. – de erfgenamen van B – vorderen in de hoedanigheid van schuldeiser inzage in de aangifte erfbelasting, de aanslag erfbelasting en de overige correspondentie tussen Y c.s. en de Belastingdienst.

Y c.s. stellen dat X c.s. geen rechtmatig belang in de zin van artikel 843a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) hebben en dat er bovendien geen correspondentie met de Belastingdienst is geweest. Het hof volgt de stelling van Y c.s. en oordeelt dat X c.s. geen rechtmatig belang hebben in de zin van artikel 843a Rv bij de inzage in de stukken tussen Y c.s. en de Belastingdienst. Deze stukken zien niet op de onderlinge rechtsverhouding tussen X c.s. en Y c.s. als schuldeiser en schuldenaar, maar op de rechtsbetrekking tussen Y c.s. en de Belastingdienst. Bovendien kan uit deze stukken niet worden afgeleid of Y c.s. de nalatenschap zilver hebben aanvaard.

Omvang inlichtingenplicht aan legitimaris

• *Hof Arnhem-Leeuwarden* 23 juni 2015, *ECLI:NL:GHARL:2015:4560*

Erflaterster overlijdt en laat zes kinderen achter, onder wie A en B. Erflaterster heeft A tot enig erfgenaam benoemd. B doet een beroep op zijn legitieme portie. Het saldo van de nalatenschap is € 500 negatief. A heeft tijdens het leven van erflaterster een gift gekregen, waardoor de notaris de omvang van de legitieme portie onder voorbehoud heeft becijferd op € 1900. B heeft niet ingestemd met de omvang van de legitieme portie. B vordert primair op grond van artikel 4:78 lid 1 BW en subsidiair op grond van artikel 843a Rv inzage in de opgesomde stukken, waaronder een overzicht van alle giften die zijn gedaan door erflaterster en een overzicht van de aan de overige legitimarissen uitgekeerde bedragen, zodat daaruit mogelijk gedane giften kunnen worden afgeleid.

Het hof oordeelt dat B op grond van artikel 4:78 lid 1 BW recht heeft op inzage en een afschrift van alle bescheiden die hij voor de berekening van zijn legitieme portie nodig heeft. De bewoordingen ‘alle daartoe strekkende inlichtingen’ moeten weliswaar zo ruim als mogelijk worden uitgelegd, maar zijn wel beperkt tot de gegevens die daadwerkelijk nodig zijn voor de berekening van de legitieme portie. Vervolgens behandelt het hof achtereenvolgens alle gevorderde stukken, waaronder het overzicht van de aan de overige legitimarissen uitgekeerde bedragen. Dit overzicht acht het hof niet relevant voor de berekening van de omvang van de legitieme portie. Nu ook de inzage in de andere stukken wordt afgewezen, stelt het hof op verzoek van A de legitieme portie van B vast overeenkomstig de berekening van de notaris.

Vordering krachtens finaal verrekenbeding op nalatenschap verjaard

• *Hof Den Haag* 23 juni 2015, *ECLI:NL:GHDHA:2015:1989*

Erflater is in 2000 overleden. Zijn echtgenote X heeft op grond van een finaal verrekenbeding in de huwelijksvoorwaarden een vordering op de nalatenschap. In geschil is de vraag of X en dochter Y door de conceptakte afgifte keuzelefaat de huwelijksvoorwaarden hebben afgewikkeld en X derhalve een vordering heeft op de nalatenschap. Er is geen definitieve uitvoering gegeven aan de afgifte van het keuzelefaat. Het hof oordeelt dat de notaris niet eerst de vordering van X op erflater op grond van de huwelijksvoorwaarden heeft vastgesteld, voordat de omvang van de nalatenschap met inachtneming van de verrekenvordering is vastgesteld. Dit komt voor rekening en risico van X. Als Y niet wilde meewerken aan een correcte afwikkeling van de huwelijksvoorwaarden, had X – zeker omdat zij werd bijgestaan door een gerenommeerd notariskantoor – alle tijd om haar te dagvaarden. Het opstellen van een conceptakte afgifte keuzelefaat is volgens het hof geen bewijs dat er tussen X en Y een overeenkomst tot stand is gekomen over de afwikkeling van de huwelijksvoorwaarden en de afwikkeling van de nalatenschap van erflater. Er is

geen definitieve regeling tot stand gekomen. De vordering van X is in 2005 verjaard.

Zuivere aanvaarding nalatenschap ex artikel 4:192 lid 1 BW

• *Rb. Limburg 25 juni 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:5403*

Erflaatster overlijdt in 2011 en laat de drie kinderen A, B en C achter als erfgenaam. B en C hebben samen met de kleinkinderen op 5 februari 2015 een akte van verwerping laten opmaken. In geschil is of B en C de nalatenschap zuiver hebben aanvaard op grond van artikel 4:192 lid 1 BW of dat moet worden uitgegaan van de akte van verwerping van 5 februari 2015.

De voorzieningenrechter oordeelt dat een drietal gedragingen van B en C heeft geleid tot zuivere aanvaarding van de nalatenschap. Tot de nalatenschap behoren meerdere panden. A heeft na het overlijden van erflaatster het beheer over de panden voortgezet. Volgens de voorzieningenrechter hebben B en C al dan niet stilzwijgend ingestemd met (de wijze van) het beheer door A. De voorzieningenrechter merkt het verzoek van B en C tot het afleggen van rekening en verantwoording over het gevoerde beheer aan als het handelen als zuiver aanvaard hebbende erfgenamen, omdat dit niet past bij het gedrag van iemand die de nalatenschap heeft verworpen. Het had volgens de voorzieningenrechter op de weg van B en C gelegen om samen met A direct na het overlijden van erflaatster het beheer te regelen in het licht van het al dan niet aanvaarden of verwerpen van de nalatenschap.

Bovendien hebben A, B en C de inboedel uit het ouderlijk huis verdeeld, omdat het beheer van de woning daarom vroeg. Ook dit geldt als daad van zuivere aanvaarding, omdat B en C het al dan niet aanvaarden of verwerpen van de nalatenschap toen niet expliciet aan de orde hebben gesteld. Ten slotte is de voorzieningenrechter van mening dat ook een daad van zuivere aanvaarding is gelegen in het verlenen van de machtiging aan A dan wel een derde om namens hen een bestuurlijke procedure te voeren over de waardebepaling van de panden in de nalatenschap die aan hen bij testament waren toebedeeld.

Geen anticiperende werking wetsvoorstel bescherming erfgenamen tegen onverwachte schulden

• *Rb. Limburg 26 juni 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:5461*

Nadat de executeur uitleg heeft gegeven over de gevolgen van zuivere aanvaarding – waaronder de verplichting de schulden van de nalatenschap uit eigen vermogen te voldoen als de schulden de baten overtreffen – heeft X de nalatenschap van haar moeder zuiver aanvaard. De overleden broer en zus van X maken vervolgens aanspraak op hun legitieme portie uit de nalatenschap van moeder en hun erfdeel uit de nalatenschap van hun eerder overleden vader. X verzoekt de kantonrechter om een machtiging ex artikel 4:194 BW om de nalatenschap van moeder alsnog beneficiair te

aanvaarden, omdat zij niet bekend was met het testament van vader.

De kantonrechter wijst het verzoek af. Anders dan in de uitspraak van de Rechtbank Limburg 1 februari 2013 (ECLI:NL:RBLIM:2013:BZ0690) wordt in dit geval de aangevoerde onredelijkheid wel weersproken. De overleden broer en zus hebben namelijk ter zitting betoogd dat juist zij onredelijk worden benadeeld. De kantonrechter overweegt vervolgens dat aan de aangevoerde onredelijkheid te weinig gewicht toekomt. Bovendien loopt in het huidige wettelijke stelsel de zuiver aanvaardende erfgenaam altijd het risico dat de schulden hoger zijn dan de opbrengsten. Het wettelijke stelsel is met voldoende waarborgen omkleed en kan in beginsel niet alleen door de uitleg van de bedoelingen van erflaatster in een testament worden gepasseerd. Dat de wetgever overweegt dit wettelijke stelsel te wijzigen met het wetsvoorstel bescherming erfgenamen tegen onverwachte schulden (art. 4:194a BW (nieuw)) doet daar niet aan af. Gelet op de recente invoering van het nieuwe erfrecht in 2003, ziet de kantonrechter geen aanleiding voor anticiperende toepassing van het wetsvoorstel.

Vruchtgebruik op woning en inboedel

• *Hof Arnhem-Leeuwarden 30 juni 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:4810*

Erflater heeft in zijn testament zijn geregistreerde partner X en kinderen onderd. X maakt aanspraak op de vestiging van het vruchtgebruik op de tot de nalatenschap behorende woning en inboedel (art. 4:29 en 4:30 BW). De executeur heeft ex artikel 4:33 lid 2 BW opheffing verzocht tot medewerking aan het vestigen van het vruchtgebruik, zodat hij de woning kan verkopen, omdat X volgens hem geen behoefte heeft aan het vruchtgebruik van de woning.

Het hof stelt voorop dat uit de parlementaire geschiedenis volgt dat de artikelen 4:29 en 4:30 BW dienen als vangnet voor personen van wie de verzorging niet of onvoldoende is gewaarborgd. De verzorgingsbehoefte van X is voor deze aanspraken maatgevend. Vervolgens oordeelt het hof dat X geen behoefte heeft aan een vruchtgebruik op de woning. X is 63 jaar oud, alleenstaand en heeft niet de zorg voor anderen. X is eigenaar van een eigen woning, waarin zij in de periode rondom het overlijden van erflater vrijwel permanent woonde en die nu nog steeds als haar hoofdverblijf dient. Niet is gebleken dat X genoodzaakt is haar eigen woning te verkopen. Daarnaast ontvangt X ruim € 650 bruto aan partnerpensioen, terwijl haar maandelijkse woonlasten € 250 bedragen, en niet is gebleken dat zij niet zelf in haar aanvullende behoefte kan voorzien. Dat X ervoor heeft gekozen haar onderneming niet voort te zetten, komt voor haar eigen rekening en risico.

Doorslaggevend voor het ontbreken van de verzorgingsbehoefte is het enkele gegeven dat X een eigen woning als hoofdverblijf ter beschikking heeft, waarvan de woonlasten relatief gering zijn. Dat X ook graag in de woonplaats van erflater wil wonen en dat dit voor haar een gevoelskwestie is, doet daar niet aan af.

Instellen van een rechtsvordering voor zichzelf door mede-erfgenaam

• *Hof 's-Hertogenbosch 30 juni 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:2430*

Erflater laat vier erfgenamen achter, onder wie Y. Op grond van een boedelvolmacht is Y onder meer gerechtigd om tot de nalatenschap behorende zaken en waarden op te vorderen, te ontvangen en daarvoor kwijting te verlenen en vorderingen te innen. Erflater heeft tijdens leven zijn melkveebedrijf overgedragen aan A c.s. Bij de verkoop heeft erflater een meerwaardeclausule bedongen voor zichzelf en – na zijn overlijden – voor zijn gezamenlijke erfgenamen. A c.s. gaan over tot verkoop en behalen bij de verkoop van het melkquotum een meerwaarde. Y vordert in dit geschil afgifte van deze meerwaarde op grond van het vervreemdingsbeding. A c.s. zijn van mening dat Y in persoon geen vordering op hen heeft, ook niet op grond van de boedelvolmacht. Y stelt dat zij wél bevoegd is deze vordering in te stellen op grond van de boedelvolmacht en een afzonderlijke volmacht van twee mede-erfgenamen (die overigens niet is overgelegd).

Het hof overweegt dat het vervreemdingsbeding – na het overlijden van erflater – werking heeft tussen A c.s. en de gezamenlijke erfgenamen. Dit betekent dat de verplichting van A c.s. uit hoofde van het vervreemdingsbeding jegens de vier erfgenamen gezamenlijk geldt. Y heeft de procedure in persoon aanhangig gemaakt en niet in enige hoedanigheid. In de dagvaarding wordt ook alleen Y vermeld, zonder een toevoeging waaruit blijkt dat Y namens de gezamenlijke erfgenamen of de nalatenschap handelt. Nu Y onvoldoende heeft betwist dat zij de vordering in persoon heeft ingesteld, wordt zij niet-ontvankelijk verklaard.

Juli 2015

Aanwijzing kantonrechter ex artikel 4:210 BW

• *Rb. Midden-Nederland 3 juli 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:5498*

De vereffenaar wil een tot de nalatenschap behorende woonark met een substantiële waarde (tussen € 500.000 en € 600.000) verkopen, maar zoon X van erflater woont momenteel nog in de woonark. X is bereid de woonark te verlaten en heeft vervangende woonruimte gevonden, maar X heeft geen inkomen om de huur te bekostigen. De vereffenaar heeft twee opties om de woonark onbewoond te krijgen, zodat hij kan overgaan tot de verkoop. De eerste optie is het voeren van een gerechtelijke procedure tegen X. De tweede optie houdt in dat de nalatenschap een lening van € 8400 aan X verstrekt, zodat X een jaar de huur kan betalen. De vereffenaar verzoekt de kantonrechter om een aanwijzing ex artikel 4:210 BW over de tweede optie.

Volgens de kantonrechter is hier sprake van een gegronde reden voor een aanwijzing als bedoeld in artikel 4:210 lid 1 BW. Het verstrekken van een lening aan X – zonder duidelijkheid over de termijn waarin deze wordt terugbetaald – is niet zonder meer in het belang van de boedel. Volgens de kantonrechter is het in het belang

van de vereffening dat de woonark zo spoedig mogelijk wordt verkocht en daarmee dat X de woonark zo spoedig mogelijk verlaat. Het voeren van een gerechtelijke procedure kan veel tijd kosten, brengt kosten met zich en de uitkomst is onzeker. De tweede optie hoeft geen kosten voor de nalatenschap met zich te brengen, omdat deze optie uitgaat van een lening. Daarbij komt dat de lening op een bedrag van € 8400 ziet. Gelet op de verwachte opbrengst van de verkoop, is dit een reden voor de kantonrechter om een aanwijzing te geven conform de tweede optie.

Omvang nalatenschap; schenkingen

• *Hof 's-Hertogenbosch 7 juli 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:2494*

A en B zijn gehuwd in gemeenschap van goederen. In 1994 hebben zij de echtelijke woning overgedragen aan hun vijf kinderen, onder wie X, onder voorbehoud van recht van bewoning tot aan hun overlijden. De kinderen hebben een schuldbekentenis getekend en daarbij is afgesproken dat deze schuld in vijf jaar wordt afgelost door middel van schenkingen van A en B aan de kinderen ter hoogte van de schenkingsvrijstelling. Bij de verkoop van de woning aan de kinderen is eenmalig daadwerkelijk geschonken. A is in 1994 overleden en had een ouderlijke boedelverdeling OBV in zijn testament opgenomen. In 2001 heeft B de (echtelijke) woning verlaten en hebben de kinderen de woning verkocht. Ieder van de kinderen heeft een vijfde deel van de verkoopopbrengst ontvangen. Daarna overlijdt B. B heeft X tot enig erfgenaam en executeur benoemd.

In deze procedure vorderen de andere kinderen hun erfdel uit A's nalatenschap. X stelt dat de kinderen nog een schuld aan B hadden, omdat er slechts eenmalig daadwerkelijk een bedrag is geschonken, en beroept zich op verrekening. Het hof oordeelt als volgt: het was de bedoeling van A, B en de kinderen dat de koopsom kwijtgescholden zou worden, maar wegens fiscale beweegredenen is dit verdeeld over vijf jaar. Partijen waren niet juridisch geschoold en de familierelaties waren in die periode nog goed. Het was bewijstechnisch verstandig geweest als B jaarlijks de schenking aan de kinderen had overgemaakt en de kinderen dit bedrag vervolgens hadden teruggeboekt ter aflossing van hun schuld of dat de uitvoering van de 'aflossingen' niet feitelijk had plaatsgevonden maar door middel van schriftelijk ondertekende bevestigingen. Dit is niet gebeurd. Het hof acht het echter volkomen aannemelijk dat de uitvoering van deze afspraken stilzwijgend heeft plaatsgevonden overeenkomstig de bedoeling van partijen en dat de kinderen daarop gerechtvaardigd hebben mogen vertrouwen. Ook X zelf heeft geen feitelijke schenkingen gekregen, heeft niet feitelijk op zijn schuld afgelost en heeft daarvan geen boekhouding bijgehouden, zodat het de schijn heeft dat ook hij is uitgegaan van een stilzwijgende aflossing. Bovendien zijn de vorderingen van moeder op de kinderen niet opgegeven voor de inkomstenbelasting en hebben de partijen geen aandacht besteed aan deze vorderingen bij de verkoop van het

huis in 2001, terwijl B op dat moment om geld verlegen zat.

Ook het advies van de belastingadviseur destijds dat het doen van de schenkingen niet meer fiscaal aantrekkelijk was, doet hier niets aan af. Dit advies is niet besproken met de kinderen, zodat geen wijziging van de gemaakte afspraken (van stilzwijgende aflossing) heeft plaatsgevonden. Bovendien is er geen verrekenverklaring uitgebracht aan de kinderen, zodat de kinderen gerechtvaardigd erop konden vertrouwen dat de schuld stilzwijgend werd gedelgd uit stilzwijgende schenkingen.

Opzettelijk verzwijgen nalatenschapsgoed

• *Hof Den Haag 14 juli 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:2195*

X en Y zijn enig erfgenaam in de nalatenschap van erflaatster. Enkele maanden voor het overlijden van erflaatster heeft Y op grond van een volmacht € 643.497 van de Zwitserse bankrekening van erflaatster naar zijn eigen rekening overgemaakt. Dit was volgens Y een schenking. X is van mening dat Y zijn aandeel in deze € 643.497 aan X heeft verbeurd, omdat de overboeking zonder rechtsgrond heeft plaatsgevonden en Y de transactie opzettelijk heeft verzwegen bij de afwikkeling van de nalatenschap (art. 3:194 lid 2 BW).

Het hof buigt zich eerst over de vraag of sprake is van een schenking van erflaatster aan Y. Omdat Y het geld naar zichzelf heeft overgemaakt, liggen de stelplicht en bewijslast bij Y. De verklaring dat erflaatster ‘thuis was in financiële zaken’ toont onvoldoende aan dat sprake was van een schenking, temeer omdat erflaatster niet zelf de opdracht heeft gegeven om het bedrag aan Y over te boeken en erflaatster de schenking niet schriftelijk heeft vastgelegd. Op basis van de gestelde feiten oordeelt het hof dat geen sprake is van een schenking en dat Y zonder recht of titel eigenmachtig € 643.497 naar zijn eigen rekening heeft overgemaakt.

Voor de vraag of Y zijn aandeel in dit bedrag heeft verbeurd op grond van artikel 3:194 lid 2 BW is opzet vereist: Y wist of behoorde te weten dat de vordering op hem uit hoofde van onverschuldigde betaling tot de nalatenschap behoort. Volgens het hof heeft Y deze vordering opzettelijk verzwegen. Y had na het overlijden van erflaatster direct melding moeten maken van de door hem gestelde ‘schenking’. Pas een jaar later meldt Y de schenking, waardoor de omvang van de nalatenschap in zijn ogen minder bedraagt dan die volgens X moet zijn. Daarmee staat volgens het hof vast dat Y op enig moment heeft geprobeerd een goed buiten de verdeling te houden. Hierbij is niet van belang dat X op de hoogte was van het bestaan van de Zwitserse bankrekening, hoewel hij niet op de hoogte was van de omvang daarvan. De sanctie van artikel 3:194 lid 2 BW vervalt niet omdat Y later alsnog de vordering heeft gemeld. Y heeft onrechtmatig gehandeld en alle gevolgen daarvan zijn voor zijn rekening en risico. Y verbeurt zijn aandeel in de vordering aan X.

Beneficiaire erfgenamen niet aansprakelijk voor bestuursdwang na overlijden van erflater

• *Rb. Noord-Nederland 22 juli 2015 (k.g.), ECLI:NL:RBNNE:2015:3587*

Erflater is in 2003 overleden. De kinderen X c.s. zijn enig erfgenaam en hebben de nalatenschap beneficiair aanvaard. Tot de nalatenschap behoort een onroerende zaak die in slechte staat verkeert en een gevaar oplevert voor de directe omgeving. De gemeente heeft eerst een bestuursdwangbeschikking verstuurd aan X c.s. tot het treffen van maatregelen. Omdat X c.s. hieraan geen gehoor hebben gegeven, is de gemeente zelf overgegaan tot sanering van de onroerende zaak. Vervolgens heeft de gemeente een dwangbevel gestuurd tot het vergoeden van de saneringskosten en bij het uitblijven daarvan loonbeslag gelegd. Thans vorderen X c.s. in kort geding opheffing van het loonbeslag.

De voorzieningenrechter oordeelt dat de loonbeslagen moeten worden opgeheven, omdat de dwangbevelen niet voldoen aan de bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht. Bovendien leidt een andere uitkomst volgens de voorzieningenrechter ertoe dat de beneficiaire aanvaarding een lege huls is, omdat de erfgenamen in dat geval tot het meerdere aansprakelijk zijn dan volgt uit de baten van de nalatenschap. Uit de wet volgt dat beneficiaire erfgenamen niet aansprakelijk zijn voor de tekorten uit een nalatenschap. Dit is slechts anders, als een beroep wordt gedaan op artikel 4:182 lid 2 BW. Nu dit niet het geval is, zijn X c.s. niet met hun eigen vermogen aansprakelijk voor de schulden van de nalatenschap. De voorzieningenrechter wordt in dit oordeel gesterkt, omdat X c.s. hebben vertrouwd op de mededelingen van de boedelnotaris en zijn advies hebben afgewacht.

Augustus 2015

Verzoek tot opheffing testamentaire last ex artikel 4:134 BW

• *Rb. Zeeland-West-Brabant 20 augustus 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:5579*

Erflater heeft A tot enig erfgenaam benoemd onder de last aan ieder van zijn kinderen bedrag X renteloos schuldig te erkennen, opeisbaar bij het overlijden van A; een zogenoemde ‘ik-opa-clausule’. Vanwege de wijziging van artikel 10 SW 1956 per 1 januari 2010 verzoekt A op grond van artikel 4:134 BW opheffing van de testamentaire last.

De rechtbank overweegt dat eerst moet worden vastgesteld of de ‘ik-opa-clausule’ kwalificeert als een last (art. 4:130 BW). Anders dan bij een legaat ontstaat er bij een last geen vorderingsrecht jegens één of meer erfgenamen of legatarissen. Bij de beoordeling of sprake is van een legaat of een last is doorslaggevend of erflater een vorderingsrecht heeft toegekend aan de kinderen van A. De rechtbank is van mening dat de ‘ik-opa-clausule’ in de uiterste wil van erflater – ondanks dat deze is opgenomen onder het kopje ‘last’ – moet worden aangemerkt als een legaat. Dit volgt volgens de rechtbank uit de volgende bewoordingen: ‘Ik verbind aan deze last de

beperking dat de lastbevoordeelden geen enkel ander recht zullen hebben dan het recht van opeising na het overlijden van A.' Hieruit volgt dat erflater aan de kinderen van A een vorderingsrecht heeft toegekend, zodat sprake is van een legaat. Het verzoek tot opheffing van de testamentaire last wordt afgewezen.